

Рад за примљен: 01.03.2023. године
Рад прихваћен: 09.03.2023. године

КОНТРОЛА НАД РАДОМ ПОЛИЦИЈЕ СА ОСВРТОМ НА КОНТРОЛНУ ДЈЕЛАТНОСТ РУКОВОДНИХ РАДНИКА У ПОЛИЦИЈСКИМ СТАНИЦАМА

Александар Ђекић, МА¹

Апстракт: Полицијски органи у своме дјелокругу рада имају велики број послова за које су надлежни и које обављају. Као дио државног апарата, полиција кроз обављање послова из свога дјелокруга рада у неким случајевима задире и у основна људска права и слободе. Савремене државе све више теже успостављању што већег нивоа поштовања основних људских права и слобода. У раду полиције поред поштовања начела законитости, захтјева се и што већи ниво професионалности. Управо из тога разлога цјелокупни систем рада полиције подвргнут је систему контроле. У Републици Српској контрола над радом полиције прописана је важећим нормативима. Тренутно је развијен широк систем контроле полиције сагледавајући и са институционалног и ванинституционалног аспекта. Свакако да је контрола свакодневног рада полиције једна од основних и најзначајних, а која се врши у оквиру система руковођења на прописан начин и по одређеној процедури. Циљ овога рада је представљање тренутног нормативног регулусања контроле рада полиције у Републици Српској, кроз врсте и начине контроле са посебним освртом на контролну дјелатност као дио руковођења, а коју спроводе руководни радници у полицијским станицама.

Кључне ријечи: полиција, надзор, контрола, полицијска станица, контролна дјелатност.

¹ Министарство унутрашњих послова Републике Српске, имејл: aleksandar.djekic@mup.vladars.net

УВОД

Имајући у виду значај и улогу полиције у друштву, као и дјелокруг рада полиције, полицијска овлашћења и овлашћења полиције, у потпуности је оправдан и разумљив посебно прописан начин контроле рада полиције. Контрола над радом полиције подразумјева контролу свих активности којима се утврђује законитост поступања полицијских службеника. Спровођењем контроле рада полиције у свим сегментима има се за циљ утврђивање да ли су спроведене активности или оне које се спроводе, законите или нису законите. Контрола рада може се посматрати и као надзор над примјеном начела законитости у раду полиције. У свим полицијским структурама велики значај даје се контроли законитости у раду, а што је једно од најбитних чинилаца за успјешност и углед полиције (Митрић, Гајић, 2011).

Контрола као дјелатност присутна је, једним дијелом и неопходна, у скоро свим областима живота. Постоје разни начини сагледавања и спровођења контроле у зависности од субјекта који врши контролу и субјекта према коме се врши контрола. У теорији постоји више начина дефинисања контроле које обухватају исте елементе. Тако се контрола може дефинисати као свјесна, сврсисходна људска дјелатност која се манифестује у упоређивању оствареног са намјераваним на основу претходно, унапријед утврђених мјерила и у евентуалној корективној интерпретацији, односно у упоређивању, укључујућу провјеру и оцјену онога што је постигнуто са контролним узорком и евентуалној корективној интервенцији. Контрола представља процес који обухвата четири фазе, и то:

- утврђивање оствареног – постигнутог;
- утврђивање намјераваног – очекиваног;
- упоређивање онога што је постигнуто и намјеравано на основу унапријед постављених критеријума, односно утврђивање одступања оствареног од намјераваног или констатовање да одступање не постоји;
- вредновање утврђеног одступања и евентуална корективна интервенција (Јовичић, 2021:64).

Посматрајући претходно наведене фазе процеса контроле, закључује се да процес контроле увијек подразумјева примјену прве три фазе, док се четврта фаза примјењу само у случајевима уочавања одређених одступања. Спровођење процеса контроле у свим сегментима, а посебно у раду полиције је провјера и утврђивање оцјене рада и постигнутих резултата у односу на претходно постављене циљеве.

Приликом планирања и спровођења контроле рада треба узети у обзир и квалитет контроле. Свакако да постоје одређени аспекти од којих ће да зависи и квалитет спроведене контроле. Неки од тих аспеката су:

- вријеме спровођења контроле, односно да ли је контрола спроведена у правом тренутку прије наступања штетних посљедица;
- чиниоцу који су обухваћени процесом контролом, да ли су обухваћени сви чиниоци или нису;
- на који начин је контролни процес спроведен, да ли је дошло до заостављања одређених послова и задатака и
- да ли је процес контроле спроведен на економичан начин у смислу трошкова насталих током спровођења контроле рада.

Може се констатовати да контрола као процес система руковођења има задатак да држи равнотежу, право, слободу, достојанство појединца и цјелокупну безбједност у заједници (Watt, 1989).

Контрола рада полиције данас представља једну од актуелних тема, с обзиром да су се развили разни начини контроле. Полиција као државни орган има законску могућност примјене средстава силе према грађанима, те из тога разлога и јесу подвргнути већим механизмима контроле. Управо из тога разлога тренутно важећим Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске² у посебној глави прописане су одредбе које се односе на контролу и јавност рада полиције. Врсте контроле рада полиције могу се подијелити у неколико група у зависности од критеријума подјеле. За потребе овога рада карактеристична је подјела контроле на унутрашњу и спољашњу, што се односи на локацију појединог средства контроле.

У наредном дијелу овога рада биће представљене спољашња и унутрашња контрола, а посебно контролна дјелатност руководних радника у полицијским станицама са нормативног аспекта и дијела практичног спровођења.

СПОЉАШЊА КОНТРОЛА РАДА ПОЛИЦИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Спољашња контрола рада полиције једна је од врста контроле, а која се посматра са аспекта локације појединог средства контроле, односно да ли се средство контроле налази унутар полицијске организације или ван полицијске организације. Спољашња контрола рада полиције може бити

² Закон о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске (Службени гласник РС, број: 57/16, 110/16, 58/19 и 82/19).

формална и неформална, што подразумјева субјекта који врши контролу, односно да ли је то правно овлашћени субјекат или други субјекат у друштву. Спољашња контрола над радом полиције у нашем друштву може се сагледати кроз:

- контролу полиције од стране правосудних органа;
- контролу полиције од стране парламента, односно парламентарну контролу;
- контролу владе и других извршних органа;
- контролу омбудсмана;
- контролу полиције који обављају независна тијела;
- контролу полиције невладиних организација и
- контролу коју обавља јавност (Шетка, 2010).³

Правосудни органи носиоци су судске власти у демократском друштву и као такви једни су од субјеката контроле над радом полиције. За постижање довољног нивоа демократије у једном друштву оправдано је спровођење контроле над радом полиције од правосудних органа. Овај вид контроле може се посматрати кроз два начина и то, први начин је спровођење контроле од стране судова и други начин је спровођење контроле од стране тужилаштва. Судови као субјекти контроле полиције могу се појавити на више начина. Једна од начина спровођења контроле је током вођења кривичних поступака против полицијских службеника који су извршиоци кривичних дјела у вези са вршењем службене дужности. Судови имају надлежност да покрећу поступке против полиције у парницама са грађанима, односно оне поступке које грађани покрећу против полиције као институције. Такође, судска контрола може се посматрати и кроз контролу законитости појединих управних аката које доноси полиција. Постоји и низ других начина контроле полиције од стране судова, међутим најзначајни вид утицаја судова на рад полиције је приликом одлучивања о свим кривичним стварима у којима је полиција учествовала у неком облику. На тај начин суд остварује цјелокупан увид у рад полиције, њихову непристрасност и квалитет рада. Такође, судови су надлежни за издавање одобрења и овлашћења полицијским органима за предузимање радњи доказивања, чиме остварују и одређен ниво контроле рада. Поред судова, као дио правосудне контроле је и тужилаштво. Спровођење контроле рада полиције са аспекта тужилаштва започело је увођење тужилачког концепта истраге, а који је на нашим просторима присутан од 2003. године. Тужилачким концептом истраге у потпуности су пренесене над-

³ Важећим Законом о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске у члану 155. прописано је да контролу над Министарством остварује председник Републике Српске, Народна скупштина Републике Српске, односно Одбор за безбједност, Влада, Уставни суд, редовни судови и грађани.

лежности на тужиоца у погледу вођења истраге. Тужилац у складу са важећим нормативима издаје овлашћења полицијским органима за спровођење одређених мјера и радњи и на тај начин остварује контролу у њиховом раду. Законским овлашћењем тужиоца је да мјере и радње предузима самостално, у сарадњи са полицијом или да за исте власти полицијског органа. Контролу рада полиције тужилац остварује и запримањем извјештаја о почињеним кривичним дјелима, односно предузетим мјерама и радњама од стране полицијског органа. На основу таквих извјештаја тужилац доноси даље одлуке у одређеном предмету. Први вид контроле тужилац остварује приликом првог обавјештења полиције о почетним сазнањима да је извршено неко кривично дјело, односно постојању основа сумње. Затим, сви други видови контроле настављају се кроз надзор над спровођењем одређених радњи и руковођењем над спровођењем радњи.

Носилац субјекта парламентарне контроле рада полиције у Републици Српској је Народна скупштина Републике Српске. Овлашћења за спровођење контроле рада полиције Народна скупштина црпи из устава и закона. На основу устава и закона одређене области прецизније су дефинисане другим прописима. Један од таквих је и Пословник о раду Народне скупштине Републике Српске у којем је прописана и дефинисана улога Одбора за безбједност Народне скупштине Републике Српске. Одбор за безбједност има посебна овлашћења у спровођењу контроле рада полиције, а коју спроводи самоиницијативно, на приједлог предсједника или чланова Одбора за безбједност, на приједлог Народне скупштине Републике Српске или других републичких институција, органа, организација и појединаца. Такође, Народна скупштина може да формира посебне комисије за спровођење поступка, односно испитивање конкретних случаја рада полиције са циљем утврђивања законитости поступања. Парламентарна контрола рада полиције врши се на основу годишњег плана, најчешће два пута годишње. Постоји могућност да се поред редовне контроле рада изврши и ванредна контрола, а на основу ванредних догађаја. Народна скупштина најмање једном годишње разматра извјештај о раду полиције, односно извјештај о раду Министарства унутрашњих послова. Такође, обавеза Министарства која је прописана законом је осигуравање контроле и праћења рада, као и редовно достављање извјештаја Одбору за безбједност. Могућност покретања парламентарног надзора рада полиције преко Одбора за безбједност оставља доста ширу могућност за иницијативу спровођења надзора. У оквиру парламентарног надзора, односно надзора Одбора за безбједност спроводи се парламентарна истрага (Шетка, 2015). Поред централног нивоа контроле цијелокупног Министарства, локални парламенти, односно скупштине градова и општина

такође врше контролу над радом полиције. Свака полицијска управа и полицијска станица најмање једном годишње доставља извјештај о раду локалном парламенту, односно скупштини градова и општина. Контролу над радом полиције парламент врши и током редовног засједања у току тзв. „актуелног часа“, у току кога већи дио народних посланика поставља питања из области рада полиције. Оваква контрола присутна је и у Народној скупштини Републике Српске, а и током засједања скупштина градова и општина. На овај начин контрола рада спроводи се пред већим бројем пратилаца, односно слушалаца и гледалаца сједница парламента.

Влада као носилац извршне власти има и најјачи облик контроле рада полиције. Овакав облик контроле присутан је и у Републици Српској. Полиција за свој рад директно одговара Влади РС. Оваква одговорност прописана је законом што је наведено у претходном тексту. Законом је прописано да Влада усмјерава и усклађује рад и врши надзор над радом Министарства, разматра програм рада и извјештај о раду.⁴ Влада контролу над радом полиције врши и кроз доношење разних подзаконских прописа, разматра, усваја и стара се за извршење буџета за рад полиције, има могућност укидања и поништавања аката које доноси полиција, разматра извјештаје о раду полиције, доношење одређених смјерница за рад полиције, налагање конкретних поступања полиције, давање сагласности на акт о организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству, као и вршењем других послова из своје надлежности. Такође, једно од овлашћења Владе, а које се може посматрати кроз надзор и контролу рада, јесте и именовање директора и замјеника директора полиције по основу претходно спроведене процедуре. Широка права Владе према полицији постављају и одређене дилеме у вези са могућностима налагања полицији да поступа за рачун оних који су на власти. Свакако да ово неће постојати у пракси уколико Влада, као орган извршне власти, схвата свој значај у друштву, као и да је њена улога контрола законитости рада полиције, а не усмјеравање на противправни рад.

Посебан, специјални облик, спољашње контроле рада полиције је она коју спроводи омбудсман. Омбудсман као посебан орган има улогу контроле над радом управе, полиције и других јавних служби. Контрола коју врши омбудсман више је усмјерена на контролу индивидуалних поступања према грађанима, односно повреде законитости у поступању са грађанима. Своју дјелатност у погледу контроле рада полиције врши на основу поднесених представки грађана или по службеној дужности. Запримањем представке грађана или покретањем поступка по службеној дужности спроводи се истрага. Омбудсман у контроли рада полиције ов-

⁴ Оваква одредба прописана је у члану 158. Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске (Службени гласник РС број: 57/16, 110/16, 58/19 и 82/19).

лаштен је да спроводи поступак оцјене законитости и цјелисходности управних аката које полиција доноси у своме раду. У случају констатовања недостатака, омбудсман износи мишљење и даје даље савјете, те подноси захтјеве за отклањање недостатака и предузимања мјера одговорности (Шетка, 2010). Предност спровођења ове контроле огледа се у независности и политичке неутралности омбудсмана као институције.

Невладине организације као самостална и добровољна удружења, групе, агенције и други видови организације једни су од субјеката који врше контролу рада полиције. Значај контроле невладиних организација огледа се у могућности скретања пажње јавности на евентуалне неправилности у раду полиције. С тога, полиција треба да води рачуна да је ово један значајан вид контроле њиховог рада. Својим дјеловањем често анализирају рад полиције у појединим областима, те на тај начин остварују контролу у томе раду. У случају сумње или уочавања неправилности у раду могу да покрену иницијативу за спровођење унутрашњег поступка против полицијских службеника. Такође, за неправилности у раду могу да покрену и могућност спровођења поступка од стране омбудсмана. Невладине организације својим оснивањем и дјеловањем подижу ниво демократичности у друштву.

Развојем друштва данас је све више присутна контрола рада полиције од стране цјелокупне јавности. У највећој мјери такву контролу врше медији и грађани. Живот заједнице једног друштва данас је постао незамислив без масовних медија. Медији имају велику улогу у остваривању цјелокупне безбједности друштва, а кроз коју спроводи и контролу рада полиције. У раду полиције медији као дио јавности могу да утичу на рад полиције и позитивно и негативно. Позитивно искуство медија у раду полиције може бити у доприносу расвјетљавања кривичних дјела или других облика забрањених понашања, као и прикупљања одређених информација. С друге стране, негативан ефекат медија могућ је у случају нарушавања имиџа полиције, исказивање критика на рад полиције, а једним дијелом и извјештавањем о раду полиције које у датом моменту није потребно да буде познато широј јавности. У пракси медијске куће имају висок ниво међусобне сарадње са полицијом. Примјери тога су поред уступања потребних обавјештења и разни облици пријема који током календарске године или по завршетку исте буду организовани за представнике медијских кућа.

Поред медија, као дио јавности који врши контролу рада полиције су грађани. Рад полиције, а посебно рад полиције на терену незамислив је без контакта и сарадње са грађанима. Управо из такве потребе рада полиције у претходном периоду развијен је и један тзв. концепт рада полиције у заједници у циљу унапређења комуникације и заједничке сарадње

полиције и грађана. Грађани су у свакодневном контакту са полицијом и управо први су субјекти који врше контролу рада полиције. Свакодневни контакт полиције и грађана представља једну од потенцијалних могућности подношења представки и притужби на рад полиције у зависности од самог поступања полиције. Грађани су они који у највећем дијелу подносе представке на рад полиције на различите начине и то, одређеним институцијама, путем медија, путем интернет мреже и друштвених мрежа, достављањем поднесака надлежним организационим јединицама унутар полицијске организације или непосредно руководним радницима организационих јединица. Колико је важна контрола рада полиције од грађана произилази и законски основ којим је прописана оваква могућност и којим је формирана посебна организациона јединица са називом Биро за представке грађана. Биро за представке грађана има обавезу да прати рад дисциплинских органа у циљу обезбјеђивања законитости рада и правичности поступања током унутрашњег поступка који се спроводи по основу представке грађана, као и обавезу да прати извршење дисциплинских мјера. Законска обавеза Бироа је обавјештење подносиоца представке о поступању по истој и предузетим мјерама.⁵ Овдје је потребно напоменути и чињеницу да данас грађани често и прије самога подношења представке или притужбе на рад полиције, исказују одређен вид осуде на рад полиције. Свакако да ово није прихватљиво. Постоје разни механизми који спровођењем одређеног поступка доприносе утврђивању неправилности у раду и одговорности за такав рад. Коначна оцјена о евентуалној кривичној или другој одговорности полицијских службеника, као и одговорност за причињену штету, у надлежности је судова и других надлежних субјеката. Учешће грађана у контроли рада полиције требало би да допринесе уклањању сумње о професионалности и моралности већине полицијских службеника (Вуковић, 2006).

⁵ Одребе о формирању и избору чланова Бироа за представке грађана прописане су Законом о полицији и унутрашњим пословима. Биро за представке грађана чине шеф бироа и два члана. Именовање шефа и чланова врши Министар унутрашњих послова на основу избора Одбора за безбједност Народне скупштине Републике Српске. Приједлог кандидата одбору доставља надлежно Министарство унутрашњих послова. У саставу одбора заступањена ја равноправност по полу и националности, тако да у одбору мора да се именује најмање један члан женског пола и један члан несрпске националности. Такође, прописано је да мандат шефа и чланова Бироа траје четири године и не постоји могућност именовања више од два пута. Поред основних одредби законом су прописане одредбе о посебним условима за избор и разлози за престанак мандата шефа и чланова Бироа.

УНУТРАШЊА КОНТРОЛА РАДА ПОЛИЦИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Унутрашња контрола рада полиције представља вид контроле који се спроводи унутар полицијске организације, односно субјекат који врши контролу дио је полицијске организације. Унутрашња контрола спроводи се по службеној дужности или по основу запримљених жалби и представки на рад полиције. Основни циљ контроле, а тако и унутрашње контроле рада полиције треба да буде постизање да се примјена законских овлашћења и дискреционих права у одлучивању употребљавају у корист грађана. Овај вид контроле рада полиције у највећој мјери усмјерен је у превенцији и сузбијању кршења људских права, јер у самој полицијској организацији постоје најнепосреднија сазнања о понашању полицијских службеника. Унутрашња контрола спроводи се кроз различите видове и кроз различите активности, примјеном одређених приступа и средстава. Основна сврха спровођења унутрашње контроле јесте потврђивање или негирање поступања полицијских службеника у ситуацијама у којима постоји сумња у кршење људских права. Такође, задатак ове контроле је откривање, документовање и доказивање повреда у раду. Унутрашња контрола као посебан вид контроле може бити формална и неформална. Под неформалном унутрашњом контролом подразумјева се самоконтрола полицијских службеника, интерперсонална контрола, контрола синдиката радника. Формална унутрашња контрола спроводи се формалним средствима и то као, хијерархијска, инстациона, спровођењем и утврђивање дисциплинске одговорности и контролом од посебног тијела унутрашње контроле (Кршић, 2014).

Унутрашњом организацијом и систематизацијом у Министарству унутрашњих послова⁶ предвиђене су организационе јединице надлежне за спровођење унутрашње контроле рада полиције. Надлежност тих организација је праћење законитости рада организационих јединица Министарства и свих запослених. Важећим актом у сједишту Министарства организован је Полицијски одбор као самостална основна организациона јединица и Служба за заштиту законитости и интегритета у раду. У оквиру поменуте Службе организоване су и унутрашње организационе јединице и то, Јединица за професионалне стандарде, Одјељење за заштиту и надзор података, Одјељење за првостепени дисциплински поступак и Биро за представке и жалбе грађана о којем је било ријечи у претходном тексту.⁷

6 Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова од мјесеца августа 2021. године и измјене и допуне од мјесеца јула 2022. године.

7 У организационом смислу доста је слично регулисано и у земљама оркужења. Контрола рада полиције

Надлежност и поступак именована Полицијског одбора као основне организационе јединице прописан је Законом о полицији и унутрашњим пословима.⁸ Полицијски одбор има надлеженост да преиспитује жалбе и било које друге одлуке и радње које су предузете или нису предузете од Министарства, а које се односе на статус полицијског службеника. Своју надлежност спроводи на захтјев полицијског службеника који сматра да је оштећеном одлуком која се оспорава, предузимањем или непредузимањем радњи и на захтјев организационе јединице у којој је полицијски службеник запослен. У предузимању радњи из своје надлежности одбор је овлаштен да саслушава полицијског службеника или представнике организационе јединице који су поднијели захтјев, позове свједоке и вјештаке у вези за преиспитивањем захтјева, тражи и прикупља одређене податке од надлежних тијела и усваја пословник о раду одбора. Одбор је надлежан приликом одлучивања по жалби и за изрицање дисциплинске мјере – повреда дужности. Са оваквим законским овлашћењима Полицијски одбор представља инстанцу путем које се омогућава заштита права полицијских службеника. Именовање одбора врши се у складу са законом уз претходно испуњавање одређених услова. Полицијски одбор именује Влада Републике Српске на мандат од четири године са могућношћу продужења за још четири године. Полицијски одбор чини пет полицијских службеника који имају звање дипломираног правника и чин самосталног инспектора или главног инспектора, и то једног предсједника и четири члана. Влада Републике Српске због изузетних околности може разрјешити предсједника и чланове Полицијског одбора прије истека мандата.

Служба за заштиту законитости и интегритета у раду као основна организациона јединица у сједишту Министарства унутрашњих послова надлежна је да прати и врши надзор над примјеном законских и подзаконских прописа у раду Министарства, као и праћење професионалних стандарда у раду полиције. На захтјев министра и директора спроводи надзор над радом организационих јединица. Надлежна је за спровођење активности откривања и сузбијања незаконитих активности свих запос-

у Републици Србији прописана је Законом о полицији. Спровођење унутрашње контроле у надлежности је Сектора за унутрашњу контролу полиције. У оквиру Сектора формирано је Одјељење за оперативне активности, Одјељење за координацију рада центара које има у своме саставу Одјељење за превентивне активности и Одјељење за безбједносне провере и оперативну подршку. Унутрашња контрола у Републици Хрватској врши се на основу Закона о полицији и Уредбе о унутрашњој организацији МУП-а. Послове унутрашње контроле врши Служба за унутрашњу контролу на основу поменутих прописа, Правилника о начину рада и поступања по представкама и притужбама, вођењу евиденције представки и притужби. Служба за унутрашњу контролу у својој организацији има формирано Одјељење за аналитику и Одјељење за законитост поступања (Краљ, 2014).

⁸ Члан 137. Закона о полицији и унутрашњим пословима Републике Српске (Службени гласник РС број: 57/16, 110/16, 58/19 и 82/19).

лених, као и покретање и вођење унутрашњих поступака и истрага против полицијских службеника и других запослених. Служба је један од иницијатора захтјева за покретање дисциплинског поступка и учествује у њиховом спровођењу, као и утврђивању дисциплинске одговорности. Има надлежности у заштити података, прати активности у области заштите личних података, те врши надзор над заштитом података у складу са законским и подзаконским прописима. Као унутрашња организациона јединица Службе формирана је Јединица за професионалне стандарде са надлежношћу спровођења унутрашње контроле и предузимања других активности у циљу откривања и сузбијања незаконитих и непрофесионалних активности свих запослених у Министарству. Поступа по запримљеним жалбама и представкама грађана, врши провјере спроводећи поступак и доноси одлуке. Такође, подноси и заступа захтјеве за дисциплински поступак. Поред Јединице као унутрашња организациона јединица формирано је и Одјељење за заштиту и надзор података. Надлежност Одјељења је вршење надзора над законитошћу примјене прописа из области заштите и коришћења личних и тајних података, као и њихове обраде. У случају утврђивања незаконитости у раду иницира покретање дисциплинског поступка и других видова одговорности запослених. Одјељење учествује у припреми, изради и доношењу прописа из области личних и тајних података. Запримање и обрада захтјева за дисциплински поступак у надлежности је Одјељења за првостепени дисциплински поступак као унутрашње организационе јединице. Одјељење планира, организује и омогућава самостално и непристрасно провођење дисциплинског поступка против запослених. У своме раду остварује сарадњу са другим организационим јединицама Министарства, као и са судовима и тужилаштвима (Јовичић, 2021: 146).

ЗНАЧАЈ И УЛОГА ХИЈЕРАРХИЈСКЕ КОНТРОЛА У ПОЛИЦИЈСКИМ СТАНИЦАМА

Хијерархијска контрола представља један од основних модела контроле рада полиције, а произилази из контроле рада цјелокупне управе. Овај вид контроле посебно се истиче по широкој лепези овлашћења које су доступне приликом спровођења исте. Спровођење хијерархијске контроле могуће је службеним путем у односу надређених и подређених или по жалби грађана или других субјеката. Такође, и овај вид контроле односи се персонално на полицијске службенике и контролу над актима службеника.

У полицијској организацији заступљена је хијерархијска контрола, а иста подразумева вид директне контроле руководних радника. Карактеристика ове контроле јесте да се спроводи у односу надређени – подређени, те да се цјелокупан систем креће од надређених према подређеним и од подређених према надређеним. За полицијски посао овај вид контроле је веома значајан, с обзиром да је то веома сложен процес и као такав одвија се свакодневно. Из тога разлога битно је постојање и примјена хијерархијске контроле као професионалног односа и поступања полицијских службеника вишег и нижег ранга. Хијерархијска контрола дио је свакодневног руковођења у полицијским станицама. Спровођењем овога вида контроле обухватају се сви запослени у полицијској станици, као и њихов цјелокупни рад. Има облик ауторитативне, редовне и репресивне контроле која се спроводи у полицијским станицама. Редовна из разлога што се предузима континуирано по одређеним процедурама и правилима, а репресивна јер предвиђа могућност покретања одређеног поступка и изрицања санкција у случају утврђивања незаконитости и неправилности у раду (Јовичић, 2021: 168). Свакако да овај вид контроле има одређене недостатке, а то је већи степен неповјерења грађана. Посматрајући овај облик контроле мишљење грађана је да ће руководни радници у сваком случају заштити своје раднике, а на штету законитог и правилног рада. Успјешност спровођења хијерархијске контроле огледа се кроз могућност удаљавања руководних радника и полицијских службеника приликом обављања теренских послова (Кршић, 2014).

Хијерархијска контрола присутна је у свим организационим јединицама полиције, а посебно у полицијским станицама. Спровођење овога вида контроле у полицијским станицама врши се кроз обављања контроле службе, као посебне службе и дјелатности руководних радника.

КОНТРОЛНА ДЈЕЛАТНОСТ РУКОВОДНИХ РАДНИКА У ПОЛИЦИЈСКИМ СТАНИЦАМА

Контрола представља једну од неколико дјелатности у оквиру процеса руковођења. Као дјелатност руковођења контрола се може посматрати као људска дјелатност која има задатак и циљ некога провјеравања. У овом случају врши се провјера рада полиције. Спровођењем контролне дјелатности обезбјеђен је и процес повратне информације о обављању послова полиције. Контролном дјелатности настоји се унаприједити рад полицијских службеника, подстицањем на одговорније, професионалније и квалитеније обављање послова. Такође, оваком дјелатношћу руководних радника могу се на вријеме отклонити одређени недостатци, као и да се

на вријеме дају упуте за даљи рад. Контролну дјелатност није потребно спроводити стално или толико учестало, јер се таквим системом не постижу повољни резултати. Такође, важно је истаћи да приликом спровођења контролне дјелатности није потребно у потпуности истицати ситне и мање значајне пропусте који се утврде како не би дошло до умањења значаја добро обављених послова. На тај начин дошло би до занемаривања труда полицијских службеника и утицања на њихову мотивацију у даљем раду (Шарић, 2010). За спровођење контролне дјелатности неопходна је претходно извршена добра припрема, те исту треба вршити осмишљено и плански.

Процес спровођења контроле рада у Министарству унутрашњих послова прописан је подзаконским актом који доноси министар.⁹ У погледу контроле у складу са поменутиим актом спроводи се контрола рада у циљу провјере законитости и ефикасности рада полицијских службеника, државних службеника, те организационих јединица Министарства са циљем спречавања и отклањања незаконитог или неправилног рада. Контрола рада спроводи се у тачно прописаним организационим јединицама и то над обављањем послова униформисане полиције, послова криминалистичке полиције, послова из области информационо – комуникационих технологија, управно – правних послова и других послова у раду Министарства.

Контролну службу у полицијским станицама обављају руководни радници и то, командир станице, замјеници и помоћници командира. У складу са актом о контроли рада дужност руководних радника у полицијским станицама је да у току једног мјесеца изврше најмање по двије контролне службе, равномјерно распоређене у дневној и ноћној смјени.¹⁰ Контролна служба врши се на основу писаног налога који командирима полицијских станица издаје начелник основне организационе јединице (полицијске управе), док осталим руководним радницима у полицијској станици налог за контролну службу издаје командир полицијске станице. Налог за контролну службу поред броја и датума садржи опште и конкретне задатке које треба извршити током спровођења службе. Вршењем контролне службе у полицијским станицама најчешће се врши контрола рада униформисане и криминалистичке полиције. Приликом вршења контролне службе униформисане полиције, утврђују се следеће:

- да ли радник који врши службу посједује овјерен налог за вршење службе;

⁹ Тренутно на снази је Инструкција о спровођењу контроле рада у Министарству унутрашњих послова из 2018. године са измјенама и допунама из 2020. и 2021. године.

¹⁰ Пракса, а и обавеза полицијских станица је да крајем текућег мјесеца надлежној полицијској управи доставе план контролних дјелатности по датуму и времену за наредни мјесец за сваког руководног радника.

- да ли се радник у моменту контроле налази у мјесту како је предвиђено налогом за службу, извршавајући наложене послове и задатке;
- да ли је радник над којим се врши контрола рада будан;
- да ли је радник за вријеме службе под утицајем алкохола или психоактивних супстанци¹¹;
- да ли су службене радње предузете у складу са полицијским овлашћењима, односно у складу са законским и подзаконским прописима;
- да ли је радник упознат са актуелним безбједносним догађајима и актуелном безбједносном проблематиком, запримљеним депешама, информацијама, актуелним плановима акција и другим актуелним догађајима¹²;
- да ли униформу и дијелове униформе носи у складу са прописима, те какав је лични изглед полицијског службеника и да ли је њихово опхођење у складу са прописом о понашању и међусобним односима запослених;
- да ли радник посједује службено оружје и муницију како је претходно задужено и евидентирано¹³, да ли посједује средства за везивање¹⁴, службену палицу и евентуалну другу опрему за извршавање полицијских задатака, а у складу са прописима којима је регулисана ова област;

11 Најчешћи задатак контроле службе наведен у налогу за службу је вршење контроле алкохолисаности полицијских службеника затечених у служби. Практично руководни радник користећи расположиве мјерне уређаје током контролне службе сваког затеченог полицијског службеника подвргне контроли присуства алкохола у организму. О извршеној контроли присуства алкохола сачињава се записник који је прилог подзаконског акта којим се прописује ова област рада. Такође, пракса свих полицијских станица је да о извршеној контролној служби у којој је вршена контрола алкохолисаности полицијских службеника интерно, путем депеше обавјести надлежни Сектор или Одјељење полиције, наводећи вријеме контролне службе, број полицијских службеника који су подвргнути провјери и утврђено стање.

12 Проблематика која је пристуна у пракси је недовољна информисаност полицијских службеника приликом одласка у службу, нарочито у полицијским станицама у којима се не врши редовна отпрема службе. Честе су појаве да полицијски службеници по доласку у службу и одласку на терен нису у потпуности упознати са актуелностима како са централног нивоа, тако и са нивоа полицијске станице, што представља проблематику у њиховом даљем раду, а што се кроз контролне службе утврђује као недостатак и пропуст у раду.

13 Предмет контроле је лично наоружање сваког полицијског службеника, као и наоружање које полицијски службеници задужују приликом отпремања и почетка службе. У већини полицијских станица приликом вршења патролне дјелатности полицијски службеници задужују ватрено оружје (пушке) са муницијом, а које раздужују по завршетку смјене. Оружје које полицијски службеници задужују треба да буде наведено у налогу за службу, са тачно наведеном марком и серијским бројем. Вршењем контролне службе потребно је извршити контролу да ли је исто оружје наведено у налогу за службу и да ли марка и серијски број оружја одоговара оном које се налази код полицијских службеника.

14 У полицијским станицама приликом задуживања средстава за везивање врши се задужење службених лисица и кључева за службене лисице. Свакако да предмет контроле радника треба да буде и посједовање кључева за службене лисице, јер су саставни дио опреме.

- да ли посједује основну полицијску и другу опрему за извршавање послова и задатака у складу са прописом о полицијској опреми, да ли је опрема комплетна и исправна, као и какав је однос радника према опреми коју користи;
- да ли посједује прекршајне налоге, да ли су прекршајни налози овјерени, квалитет њиховог попуњавања, описа прекршајне радње, правне квалификације и друге податке¹⁵;
- да ли је шеф смјене или дежурни полицајац упознат са распоредом полицијских службеника на терену, тренутној безбједносној ситуацији, начину и квалитету везе са полицијским службеницима на терену, као и каква је уредност службених просторија;
- да ли се службена возила користе у складу са прописом о начину кориштења службених возила, њихова уредност, као и исправност ГПС уређаја у возилу;
- ко је и на који начин отпремио полицијске службенике, ко је издао конкретне задатке и друге мјере које се односе на обављање послова и задатака;
- исправност опреме за депешни саобраћај, означавање степена хитности депеша у складу са прописом о депешном саобраћају, њиховом благовременом отпремању, као и предаја запримљених депеша надлежним лицима;
- да ли је поступање радника у складу са Политиком безбједности информационо – комуникационог система и Политиком видео надзора;
- да ли је правилна употреба радиокомуникационог именика и система радиокомуникација;
- као и друге елементе неопходне за законит и професионални рад.

Контролном службом криминалистичке полиције уврђује се следеће:

- присутност радника криминалистичке полиције на радним мјестима;
- благовременост и квалитет записника који се сачињавају приликом запримања пријава у вези са извршеним кривичним дјелима, као и квалитет и благовременост сачињавања других службених писмена;
- благовременост и правилност предузимања оперативних радњи које су неопходне по запримању пријава о извршеним кривичним дјелима;

15 Прије започињања контролне службе требало би да руководни радник сагледа стање задужења прекршајних налога полицијских службеника који су предмет контроле, те на основу тога изврше потпуну контролу.

- благовременост изласка на лице мјеста извршења кривичног дјела;
- благовременост и квалитет предузимања увиђајних и других радњи у вези са извршеним кривичним дјелом;
- примјена и поступање по прописима о примјени телекомуникационих и информационих система у истрагама кривичних дјела;
- законитост поступања у предметима у којима су спроведене посебне истражне радње;
- посједовање овјереног налога за службу приликом вршења службе заједно са униформисаним полицијским службеницима у области контроле саобраћаја;
- каква је комуникација и увезаност у раду са униформисаним полицијским службеницима, тужилаштвом, судовима и другим субјектима неопходним за рад у одређеним безбједносним догађајима;
- каква је култура понашања радника, његов лични изглед, психофизичко стање и однос према грађанима, као и жртви кривичног дјела;
- да ли је радник током службе под дејством алкохола или других психоактивних супстанци;
- да ли радник посједује комплетну опрему за обављање послова, задужено оружје и муницију и какав је однос према задуженој опреми коју користи у раду;
- поступање по запримљеним депешама, као и провјера квалитетности и правилности писања и означавања степена хитности депеша;
- да ли је поступање радника у складу са Политиком безбједности информационо – комуникационог система и Политиком видео надзора;
- да ли је правилна употреба радиокомуникационог именика и система радиокомуникација;
- као и друге елементе неопходне за законит и професионални рад. (Инструкција, 2018).

Из претходно наведенога може се закључити да је циљ контролне службе непосредни увид руководних радника у реализацију планираних задатака и начин вршења послова, као и утврђивање да се исто спроводи правилно, законито и дисциплиновано (Јовичић, Шетка, 2015:251).

По завршетку контролне службе дужност руководног радника је сачињавање извјештаја и други начини евидентирања. У извјештају о спроведеној контролној служби потребно је навести податке о датуму, времену и мјесту извршене контроле, име и презиме радника који је био предмет контроле, стање алкохолисаности ако је извршено испитивање, стање утврђено током контроле, утврђени пропусти и позитивна запа-

жања током контроле, приједлози и мјере за отклањање утврђених недостатака, као и приједлози и мјере за спречавање настанка незаконитости и неправилности у раду са роковима њиховог отклањања, други евентуални приједлози за покретање и вођење унутрашњег или дисциплинског поступка. Поред писаног извјештаја о извршеној контролној служби води се и електронска евиденција контролне дјелатности. Извршена контролна служба евидентира се и кроз електронску евиденцију, а исто врши руководни радник који је носилац контролне дјелатности. У електронску евиденцију евидентира се назив организационе јединице у којој је извршена контролна дјелатност, датум и вријеме извршене контроле, број и датум налога по основу кога је контрола извршена, име и презиме налогодавца, име и презиме руководних радника који су извршили контролу, име и презиме сваког појединачно контролисаног радника, садржај извршене контроле, посебно поступање по конкретним задацима, евентуално утврђени пропусти, односно утврђена негативна и позитивна запажања¹⁶ и додатне примједбе. У електронској евиденцији похрањују се и чувају налог за контролу службу и извјештај о извршеној контроли. Рок за евидентирање контроле службе у електронској евиденцији је пет дана од дана окончања исте.

Контрола рада полицијских службеника у полицијским станицама од стране руководних радника могућа је поред контролне службе и кроз друге форме. Руководници радници контролу рада могу извршити и кроз усмено реферисање полицијских службеника у погледу послова и задатака које обављају, као и владања другим информацијама у оквиру свога рада. Затим, обиласком на радном мјесту, односно тачно предвиђеном мјесту за извршавање задатака и примјеном средстава за праћење рада.¹⁷ Такође, контролу рада руководни радници у полицијским станицама могу да изврше кроз редовно организовање и вршење смотре, радних састанака, провјера мобилности – узбунама, као и провјером знања и стручне оспособљености. Свакако да се као посебна форма контроле рада подразумева и контрола квалитета службених материјала, вођење, ажурирање, кориштење и чување службених евиденција, као и вођењем разговора са полицијским службеницима (Гаћеша, 1998: 393-394).

16 У погледу утврђивања негативних и позитивних запажања приликом контроле дјелатности долази до одређене проблематике у погледу евидентирања. Често у пракси приликом сачињавања извјештаја оваква запажања не буду евидентирана или иста буду евидентирана у извјештају и електронској евиденцији, а не буду евидентирана у евиденцији која се води у писаном облику.

17 Контрола рада примјеном праћења средстава рада у пракси је могућа кориштењем програма праћења службених возила са уграђеним ГПС уређајима.

ЗАКЉУЧАК

Из претходног текста може се закључити да је због специфичности и сложености полицијских послова неопходна контрола рада полиције. Свакако да контрола има за циљ правовремено откривање и отклањање свих незаконитих и непрофесионалних поступања полиције у раду. Значај контроле огледа се и кроз њено нормирање у законским и подзаконским актима. Такође, посебан значај видљив је и кроз тренутно организовану контролу од стране разних субјеката, како кроз спољашњу, тако и кроз унутрашњу контролу рада полиције. Међутим, није довољно само нормативно уређење контроле рада полиције. Потребно је да нормативно уређен систем контроле буде организован и примјењен у практичном раду са довољним степеном знања, његове професионалности и непристрасности. У свакодневном раду полиције у којем се обавља највећи дио послова полиције значајна је хијерархијска контрола као посебан вид контроле. Хијерархијска контрола по својим обиљежјима најзначајнија је у раду полиције у полицијским станицама. Остваривање хијерархијске контроле у полицијским станицама врши се кроз планирање и спровођење контролне службе руководних радника са тачно предвиђеним задацима.

Узимајући у обзир да је полиција посебан државни орган са посебним овлашћењима у друштву, као и да се од полиције очекује потпуна примјена начела законитости и професионалности, сасвим је оправдано нормативно регулисање области контроле рада, као и њено само спровођење. Такође, узимајући у обзир чињеницу да је у претходном периоду у полицији Републике Српске дошло до знатне промјене структуре полицијских службеника по годинама живота и радног стажа, да је дошло до знатног броја спроведених основних полицијских обука и примања у радни однос млађих полицијских службеника, у доступности је оправдана потреба што учесталије, професионалније и квалитетније спровођење контроле рада у полицијским станицама као најнижем облику организационих јединица.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вуковић, С. (2006). Учешће грађана у контроли рада полиције. *Наука, безбједност, полиција*, 2/2006. 135-152.
2. Гашећа, Д. (1998). Полиција – надлежност, организација, руковођење. Удружење дефендолога Републике Српске. Бања Лука.
3. Краљ, Ж. (2014). Унутарња контрола и надзор полиције. *Полиција и сигурност*, 1/2014. Загреб. 73-81.

Ђекић А. (2023). Контрола над радом полиције са освртом на контролну дјелатност руководних радника у полицијским станицама, *Безбједност, полиција, грађани*, 19(1), 75-94

4. Кршић, Ж. (2014). Унутрашња контрола полиције као механизам заштите људских права. *Безбједност, полиција, грађани*, 3-4/14, 291-304.
5. Митрић, С., Гајић, М. (2011). Контролни аспекти полицијског рада у функцији развијања односа полиције и јавности. *Безбједност, полиција, грађани*, 1-2/11, 85-96.
6. Јовичић, Д. (2021). Контрола над радом полиције. Факултет безбједносних наука Бања Лука.
7. Јовичић, Д., Шетка, Г. (2015). Организација и надлежност полиције. Факултет за безбједност и заштиту Бања Лука.
8. Шарић, Б. (2010). Контрола – дјелатност руковођења у полицији и средство унутрашње контроле. *Безбједност, полиција, грађани*, 1-2/10, 35-46.
9. Шетка, Г. (2010). Спољашња формална контрола рада полиције. *Безбједност, полиција, грађани*, 3-4/10, 573-585.
10. Шетка, Г. (2015). Контрола рада полиције од стране Одбора за безбједност Народне скупштине Републике Српске. *Безбједност, полиција, грађани*, 1-2/15, 231-242.
11. Watt, I. (1989). *The police journal*.
12. Закон о полицији и унутрашњим пословима, „Службени гласник РС“ бр. 57/16, 110/16, 58/19 и 82/19.
13. Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Министарству унутрашњих послова од мјесеца августа 2021. године и измене и допуне од мјесеца јула 2022. године.
14. Инструкција о спровођењу контроле рада у Министарству унутрашњих послова из 2018. године са измјенама и допунама из 2020. и 2021. године.

CONTROL OF THE POLICE WORK WITH REFERENCE TO THE CONTROL ACTIVITY OF POLICE STATION MANAGERS

Aleksandar Đekić, MA¹⁸

Abstract: Within their scope of work, police bodies have a large number of tasks for which they are responsible and which they perform. As part of the state apparatus, the police, while performing tasks within their scope of work, in some cases encroach on basic human rights and freedoms. Modern states are increasingly striving to establish the highest possible level of respect for basic human rights and freedoms. In addition to respecting the principles of legality, the highest possible level of professionalism is required in police work. It is precisely for this reason that the entire system of police work is subject to a system of control. The control of the work of the police is regulated by applicable norms in the Republic of Srpska. Currently, a broad system of police control has been developed, both from the institutional and non-institutional aspect. It is certain that the control of the daily work of the police is one of the most basic and important ones, and it is conducted within the framework of the management system in a prescribed manner and according to a certain procedure. The paper aims to present the current normative regulation of the control of police work in the Republic of Srpska, through the types and methods of control with special reference to the control activity as part of management, carried out by police station managers.

Keywords: police, supervision, control, police station, control activity

¹⁸ Employed in the Ministry of Interior, Police Training Administration, e-mail: aleksandar.djekic@mup.vladars.net